МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 3 (50), 2025

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Ризики продовольчої безпеки в умовах невизначеності: аналітика, управління, прогнозування, фінансово-маркетингові інструменти мінімізації”

м. Київ, МАУП, 23 грудня 2025 р.

Київ
2025

М. О. Левченко
Фінансово-маркетингові механізми мінімізації ризиків продовольчої безпеки: економічний аспект в умовах нестабільності *33*

Ю. А. Малашенко
Фінансовий менеджмент у формуванні резильєнтних продовольчих систем *35*

Д. А. Табаченко
Системи фінансового управління та маркетингові підходи для зниження невизначеності у ланцюгах постачання продовольства *37*

О. О. Тарасенко
Бюджетно-податкові та кредитні інструменти забезпечення продовольчої безпеки в умовах економічної турбулентності *39*

В. А. Тараценко
Податкова безпека агровиробника в умовах невизначеності: податкове планування, ризик перевірок, ПДВ-розриви, комплаєнс *42*

В. А. Тараценко, І. І. Студзінська, П. В. Ярошовець
Інституційні механізми забезпечення продовольчої безпеки: роль державної підтримки, страхування, резервів і кооперації/кластерів у картоплярстві *44*

О. І. Гарасим'юк
Роль системи цивільного захисту у зміцненні продовольчої безпеки України *47*

Ю. А. Перегуда
Роль резильєнтної SMART-економіки у забезпеченні економічної та продовольчої безпеки держави *49*

С. І. Петричук
Біоекономіка як інструмент забезпечення продовольчої безпеки в умовах сучасних викликів *52*

І. В. Сервецький
Продовольча проблема в аспекті національної безпеки України *55*

О. О. Тимошенко
Механізми забезпечення економічної та продовольчої безпеки України в умовах війни *58*

Л. П. Тимощик
Теоретико-методологічні засади управління державною власністю як чинник мінімізації ризиків продовольчої безпеки в умовах цифровізації економіки *61*

Р. О. Удінцев
Євроінтеграційні процеси як чинник фінансово-маркетингових механізмів мінімізації ризиків продовольчої безпеки: економічний аспект *63*

2. *Будякова О. Ю.* Біоекономіка для продовольчої безпеки та екологічної політики в сучасному світі. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції*: тези доповідей X Всеукраїнської наук.-практ. конф. (23–25 жовтня 2024 р., м. Миколаїв). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 115–117.

І. В. СЕРВЕЦЬКИЙ
д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри національної безпеки
Інституту безпеки ПрАТ "ВНЗ "МАУП"
siv2055@gmail.com,
ORCID https://orcid.org/0000-0002-5713-8911

ПРОДОВОЛЬЧА ПРОБЛЕМА В АСПЕКТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено продовольчу проблему як ключовий елемент національної безпеки України в умовах воєнної агресії. Проаналізовано стратегічні ризики та загрози продовольчій системі держави, у тому числі руйнування аграрної інфраструктури, мінування земель, порушення логістичних маршрутів та залежність від зовнішніх ринків. Розкрито основні положення Стратегії забезпечення продовольчої безпеки України до 2030 року, визначено пріоритети державної політики та напрями модернізації аграрного виробництва. Показано гуманітарний та міжнародний виміри продовольчої безпеки, роль міжнародної кооперації, а також важливість диверсифікації експорту, створення резервів і забезпечення доступності продуктів для вразливих груп населення. Сформульовано висновки щодо підвищення стійкості продовольчої системи у довгостроковій перспективі.

Продовольча безпека є однією з ключових складових системи національної безпеки, оскільки здатність держави забезпечувати населення достатньою кількістю якісних харчових продуктів визначає рівень соціальної стабільності, економічної стійкості та загальної життєздатності суспільства. Нестача продовольства або порушення доступності харчових продуктів спричиняє зростання соціальної напруги, політичної нестабільності, погіршення демографічної ситуації та підвищує криміногенність [1].

В умовах воєнної агресії проти України продовольча безпека постала як комплексна проблематика, що охоплює економічні, гуманітарні, соціальні, політичні та стратегічні аспекти. Руйнування аграрної інфраструктури, логістичні обмеження, мінування значних територій, розрив зовнішньоекономічних зв'язків — усе це посилює вразливість продовольчої системи та вимагає розроблення нових механізмів забезпечення національної стійкості у сфері продовольства.

Продовольча безпека як стратегічний елемент національної безпеки. Тому згідно з підходами ООН, ФАО та ЄС, продовольча безпека розглядається як здатність держави гарантувати фізичну та економічну доступність продуктів харчування для всього населення, незалежно від зовнішніх і внутрішніх кризових факторів.

Вона включає чотири ключові компоненти: доступність, стабільність, якість і безпечність.

У національному вимірі продовольча безпека впливає на такі сфери:

- економічну безпеку (стійкість аграрного сектору, валютні надходження, інвестиційна привабливість);
- соціальну безпеку (сталий рівень споживання, недопущення голоду, цінова стабільність);
- державну безпеку (стабільність суспільства, мінімізація ризиків протестної активності);
- оборону (забезпечення армії продовольством та ресурсами).

Таким чином, продовольча безпека є не лише галузевою проблемою, а комплексним стратегічним викликом, особливо під час війни.

Воєнні дії проти України створили безпрецедентні виклики продовольчій сфері. До основних загроз можна віднести знищення і руйнування аграрної інфраструктури, місць зберігання збіжжя, елеваторів, складів, тваринницьких комплексів та об'єктів переробки зменшує виробничі потужності та обсяги збуту продукції [2].

Україна сьогодні має найбільші у світі міновані території, фермерських земель, що зменшує площі орних земель та унеможливлює їх повноцінну експлуатацію впродовж тривалого часу.

Порушення логістики

Блокування морських портів, руйнування мостів і залізниць, зміна транспортних маршрутів призводять до:

- здорожчання логістики,
- зниження конкурентоспроможності української продукції,
- падіння обсягів експорту.

Зростає залежність України від зовнішніх ринків, від імпорту окремих видів продукції та ресурсів (паливо, добрива, насіння).

Мобілізація, міграція та переміщення населення створили дефіцит робочої сили у сільському господарстві.

Ці фактори у сукупності формують ризик довгострокової дестабілізації продовольчої системи.

Відповідно до Стратегії забезпечення продовольчої безпеки України до 2030 року, ключовими напрямами державної політики є [3]:

- модернізація аграрного сектора
- впровадження цифрових технологій;
- автоматизація виробництва;
- точне землеробство;
- розширення інноваційних технологій зберігання та переробки.

Розвиток системи зрошення. Особлива увага приділяється відновленню та модернізації зрошувальних систем Півдня України, де ризики посухи є найвищими.

Диверсифікація логістики та ринків передбачає такі інструменти:

- альтернативні сухопутні маршрути;
- зміцнення співпраці з ЄС через "шляхи солідарності";
- розвиток Дунайських портів;
- інтеграція у європейські продовольчі ланцюги;

Розвиток переробки та формування продовольчих резервів. Стратегія наголошує на необхідності створення:

- резервів стратегічних продуктів,
- внутрішніх переробних підприємств,
- стабілізаційних фондів для швидкого реагування на кризи.

Підтримка фермерства. Фермерські господарства є фундаментом продовольчої стабільності. Пропонується їх підтримка через:

- пільгове кредитування,
- грантові програми,
- агрострахування,
- розвиток кооперативів.

Україна відіграє ключову роль у світовому продовольчому балансі. За даними ФАО, українське зерно щорічно забезпечує харчові потреби 400 млн людей [2]. Тому порушення експорту створює ризики глобального масштабу.

У міжнародному вимірі пріоритетами України є: розвиток логістичних коридорів через ЄС; участь у міжнародних програмах продовольчої допомоги; посилення співпраці з ООН, ЄБРР, FAO, USAID; зміцнення позицій на ринках Азії, Африки та Близького Сходу.

Створення політичних коаліцій на підтримку українського аграрного експорту є стратегічною необхідністю.

Гуманітарні аспекти продовольчої безпеки

У контексті війни продовольча безпека має чітко виражений гуманітарний вимір. Він включає:

- забезпечення внутрішньо переміщених осіб;
- підтримку прифронтових регіонів;
- контроль за якістю продуктів в умовах послабленого нагляду;
- протидію корупції у сфері гуманітарної допомоги;
- запобігання спекуляціям та монополізації ринку.

Особливо важливим є питання економічної доступності продуктів для соціально вразливих категорій населення.

Висновки. Продовольча безпека України в умовах війни є комплексним викликом, що охоплює економічні, соціальні, гуманітарні та стратегічні аспекти. Реалізація Стратегії продовольчої безпеки до 2030 року створює підґрунтя для зміцнення стійкості продовольчої системи, модернізації аграрного сектора, диверсифікації логістики та ринків збуту, а також забезпечення захищеності населення.

Підвищення продовольчої безпеки є не лише питанням економічного розвитку, але й фундаментальною умовою існування держави, її обороноздатності та стабільності у післявоєнний період.

Джерела

1. Національна безпека України: навч. посіб. / за ред. В. П. Горбуліна. К.: НІСД, 2020. 512 с.
2. Продовольча безпека в умовах воєнних дій: аналітична доповідь. К.: Центр досліджень продовольчих систем, 2023. 48 с.
3. Стратегія забезпечення продовольчої безпеки України на період до 2030 року. К.: Кабінет Міністрів України, 2022. 42 с.
4. Аграрний сектор України: виклики та перспективи розвитку. К.: Мінагрополітики України, 2021. 96 с.

О. О. ТИМОШЕНКО

канд. екон. наук, доцент кафедри інформаційної та фінансової безпеки Інституту безпеки ПрАТ "ВНЗ "МАУП", м. Київ
https://orcid.org/0009-0001-8227-8772

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Механізми забезпечення економічної та продовольчої безпеки України в умовах війни доцільно розглядати через призму стійкості національної економіки до воєнних шоків, здатності держави підтримувати базові виробничі й логістичні ланцюги та гарантувати мінімально необхідний рівень споживання продовольства для населення. Умови повномасштабної агресії зумовили різке зростання ролі держави у регулюванні фінансових потоків, перерозподілі ресурсів, підтримці критичної інфраструктури та аграрного сектору як ключового драйвера і економічної, і продовольчої безпеки [1]. Економічна безпека виступає рамковою категорією, в межах якої формуються механізми бюджетної, валютно-фінансової, інвестиційної, енергетичної політики, тоді як продовольча безпека є її функціональним сегментом, що відображає спроможність забезпечити населення доступними й безпечними продуктами харчування в умовах тривалих криз та воєнних дій.

Важливою передумовою зміцнення економічної та продовольчої безпеки є посилення ролі стратегічного планування і ризик-орієнтованого управління у публічній політиці. Інструменти середньо- та довгострокового бюджетного планування, програмно-цільового методу, державних цільових програм